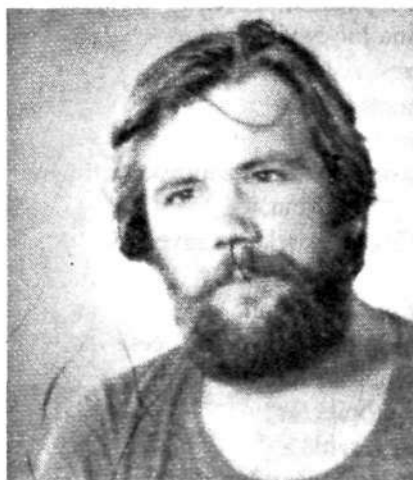

Dva

(iz gradiva za roman)

Franjo
Frančič

I. PRISTANIŠČE

Počasi in s tihim brnenjem je barka pristala ob pomolu. Čudežna lahkota je bila v utrujenem telesu. Skočil je na pomol in avtomatično pomagal mornarju, da je pritrdil vrv na bronasti obroč. Sédel je na kamniti rob pomola in globoko vzdihnil: o, bog, pa sem prispel. Nobenega olajšanja ni bilo v vzkluku, nasprotno, vsa otrplost in otopelost se je stopnjevala v omrtvičeno ždenje. Čas je izgubil pomen in sam ni ve-

del, kdaj je v rokah svaljkal smotko.

Ni vedel, kako bi se rešil nevidnega obroča, ki ga je stiskal okoli vratu. Bežal je, tak je bil način njegovega življenja od nekdaj. In tisto zadaj ni bilo zabrisano kljub trudu, ni se upal več ozirati, ni bila niti navada, bolj reflexe preganjane živali. Rodil se je v eni od nenavadnih družin, v bedi parjenja, ko so se otroci vrstili kot zajci. Ko je bilo odločeno, da ga pokličejo na grad, je bil otrok, ni se upiral, ni vedel, kam ga vodijo. Tam naj bi ga izučili poklica, kot petega otroka v familiji. In minila so leta, samo občutek, da v resnici ni nikdar zapustil gradu, ga je spremljal ves čas, zasekal je v premike, vsemogočno prisoten. In gradovi so postali strahovi, dom fantom, izgubljeni otrok ni znal več razmejiti med resničnostjo, begom, sanjami, morami in snom.

Ulice so bile slabo razsvetljene, glavna sezona je bila mimo. Redki pijanci so se opotekali od zidu do zidu. V temi je poblisnil ogenj. Na tlakovanih tleh so se nabirale kaplje krvi. Steklenica se je s truščem razletela ob steni. Za stopniščem sta sopla skrita neznanca, v ritmu je bilo slišati sopenje in stok. Pod lesenim razpelom je gorela sveča. Cerkev je mogočno kraljevala nad pristaniščem.

Smeti in svinjarija je bila nastlana mimo kanalov, razpadajoča hrana je zaudarjala. Vzduh gnilobe in vlažnosti je plaval nad ozkimi velbi.

Pristanišče je živelo svoje življenje stoletij.

Stopil je do prve gostilniške kleti. Vonj po potu in vinu ga je omamil. Na mizicah so gorele majhne leščerbe. Spet so nam odklopili elektriko, je rekel tolsti oštir.

Prigrizoval je nasoljene inčune z olivami in splakoval z vinom. Bilo je kislo, a pitno. Pivci so viseli na šanku v dremežu.

Zmenil se je za sobo, naročil novo steklenico vina in vnaprej plačal. Z baterijo se je primajal do sobe. Strop je bil nizek, klavstrofobičen občutek ga je prisilil, da se je vrgel na posteljo in hlastajoče pil iz steklenice.

Nezavedno je utonil v vročičen morast sen, telo se je krčevito premetalo v nemirnem spancu.

... stekel je iz goreče hiše, podvoji se trpek občutek, da teče, da se samo navidezno premika, vseenost, ko zajame, te prhke podobe, ko se obešenec zareži, zanos kopni, znani zven, skrčen, krikne, ne, o bog, ne, ne morem, ptice se razbežijo, težka roka pade, usta v krvi, misli v zimi, trepeta, zadaj, znotraj, kipeča bolečina, beži, beži, pajek, ne igray se, ne z menoj, koliko poti sem zgrešil, o ti, prekleti, točno pomerim z enim potegom, izsanjanim, ti preparam život, da krvavo žolto zamezi iz teme, drob in premiki... nič ne reče, ta črni mož, samo zasmeji se, tako, kot strašilo, vetru, nič ne reče, ne sprašuje, si spet prišel in grad plava nad mestom in norost utripa, sedem malih golih pankrtov poje v pristanišču, sedem norih pažev igra na lutnje, sedem klovnov meče karte, tam okrog ognja, plešejo, te pošastne sence, večni zasledovalci, nič, nič se ne boj, veliko je še pred teboj, blodnikov in vsega, tako, vali se, skozi zrkla, ki se odpirajo in zapirajo, v neki veri, čudni in nori, da se zdaj zdaj zbudiš in slepeča svetloba se prelevi v temo, začuden obstaneš pred neštetimi vrati, nekoliko pohlevno, a ne poklekneš, izvrti se, prazen kolut in konj postaja nemiren, nameriš kopje na prihajajočega tujca, v diru ga suneš, prebodeš, skozi oko, ki se kot zlata krogla kotali po pustih, samotni pokrajini, nič se ne boj, reče ženska in razkazuje gubasto telo, med gobavci sem bila... in ladja je nabita z nasmejanimi norci, v rokah držijo fotoaparate, o, ujeti kakšen trenutek časa, kakšno drobno sliko, reče kapitan, tole je rt slabe nade, tole pa so otoki in tule pristanišče, mar ni preprosto, vi lepo sedite, jaz pa vas peljem, iz sveta v nov svet, lepo, reče svetlolaska, po stegnih se ji cedi sluz, mladenič poklekne in liže slano, gosto tekočino... kako drugače je tu, res, že dolgo sem si želela na morje, ta odprtost, ploskve, ravnina, se ti ne zdi, dragi, kar samo od sebe pride, da pomislim, tu bi lahko živela... in plaža je polna trupel, uniformiranec v plavem brncu ležečega dolgolasca, ti, pasji sin, bi se pobral, vsi ste umazani narkomani, bič je edino zdravilo za vas, ja, šef, stegnil se je, ne vem od česa, vročina je tropska, pošljite zdravnika in voz, ta posel, fuj in še enkrat brncu... kaj takega pa še ne v moji dolgoletni karieri, reče mrliški razkosevalec in zareže, saj je votel znotraj, a truplo vstane, steče, kosti štrlijo iz trupa, teče, poleti, do gradu in omahne pred velikimi grajskimi durmi, si ubijal, si ubijal, in truplo leži nepremično pred grajskimi vrati, dupline so žareče odsevane v temi... se spomniš, dragi moj, ko sva bila prvič tu, mlada, ideali, ti stojiš tam ob malem svetilniku in jaz te fotografiram, potem rečeš: nekoč sem bil že tu, jaz se smejem, kako, da se ne spomniš, ti je slabo?... rdeče lise na licih, glas grlen, prst se oklepa noža, udari, prvič, na slepo, groza zaseka v omotičen sen...

Skok prebujanja je zasekal ostre robove sveta. Bolečina v sencih ni pojenjala. Popil je ostanek vina in se odpravil na zrak.

Na punti je sédel na skalo in zvil joint. Globok vdih je prinesel lahkoto

olajšanja. Rumene luči tujega mesta druge dežele so sijale na nasprotnem bregu.

Pristopila je samoumevno, kot da ga pozna že dolgo. Imaš cigareto? Imam. Diši mi po travi, reče. Res, po izletu. Zasmeye se. Že dolgo nisem. Že dolgo nisi, kaj? vpraša naivno. Spet se zasmeye. Njen obraz je gladek, brez gub, otroški. Kadita. Veš, reče, zdajle je čas, ko se v cipresovem gaju zbudijo duhovi. Ne serji ga, kakšen cipresov gaj, kakšni duhovi? Prav, ne bom težila. Molčita. In, se ne more premagati, si sam? Ja, sam. Kaj te je pripeljalo pozno v jeseni. Ne vem. Sedita in fiksirata rumene luči v daljavi. Veš, reče, če imaš probleme s spanjem, imam nekaj prostora. Se ponujaš? Če tako vzameš. Plačal bom privat sobo. Daj, tako drage so, raje pridi k meni. Prav, ker si tako dobro zadela, da imam probleme s spanjem. In jih imaš. Ja, ne vem kdaj spim in kdaj ne, lahko razumeš? Ne.

Nasloni se nanj.

Tako prekleto sama sem, odmeva. Ne odgovori ji.

Vidiš, pokaže z roko, galebí. Nič ne vidim. Vstaneta. Daj, objemi me, reče zamolklo.

Šele takrat opazi, da deklica nima rok. Nič ne sprašuje, pozna jo, samo stisne jo k sebi.

V mračni veži se opletajoč velikan namerno zaleti vanj. Skloni se in ga s pestjo udari v sapnik. Ko pade, ga z nekaj brkami dokončno uspava.

Ona stoji na stopnicah in se skrivnostno nasmiha.

Noč je gosta, temna preja, vzpeta se po škripajočih stopnicah. Znova rosi. Iz bližine zasika mačka. Kot da se za mnogimi zidovi skrivajo magično zelene oči.

Stopil je v sobano, razsvetljeno z baklami. Za veliko mizo ni bilo nikogar. Krpe so ji zdrsele z ramen na razprostrto kožuhovino.

Pokleknil je pred njo in jo poljubil na napeti otroški bradavici. Iz ramen so ji rasli prstki. Trudil se je, da bi gledal stran, ko je počasi prodiral vanjo. Zaprla je oči in obraz je prekril gube. Vzpela se je nanj in ga lizala po dlakavih prsih. Ni mogel zadržati, zahropel je, izlil vanjo in omahnil v temo.

Ponovilo se je, ni bilo meje med resničnostjo, sredobežnim begom in sanjskimi prividi.

Zatrgane podobe so se vrstile v galopu dregeta. Bil je tam in ne, zora je svetlila pristanišče.

... ne stori tega, deklica, preštejva skupaj gube, nič se ne boj, v med-nožju čutim tvoj jezik, ne boj se ga, naj opreza za teboj, prišel bo čas, prav kmalu, plačal bo, in udarec bo neusmiljeno razpolovil čelo, brezšumno bo telo zdrsnilo na travo, dobila boš krila, poletela bova skupaj, nič ne bo treba čakati, ubijem ga, tako, iz zasede, a, kako blizu si, v meni, ko sesaš seme, ti moja, naj ubijem najprej tebe, tebe, deklica? ... le kdo je tako razpostavil naga trupla po skalah, vsak med njimi je ubit drugače, a vse oči nosijo enak bel pogled, nič kaj lepo jih ni gledati, to kožo, ki poka in čaka na vrane, da razorjejo pore, da izključujejo oči in drobovje, da pridejo mravlje in požrejo zadnje kose mesa, ki se drži kosti, da okostnjaki vsta-

nejo, poskušajo teči za zlato kroglo sonca, kričeč, o, kako lepo je tu, poglej galebe, let, glej jadra, tako sem si želel ubežati vsemu, a najprej sebi, kot da bi bilo zrcalo krivo, kot da bi bile sanje lažne, kdo bi vedel, draga moja, naslednje leto pridemo spet, da, ta stara mesta v meni zbudijo neki sentiš filing, na čase mladosti, se še spomniš štopa po Evropi, nikar se ne spominjaj, stisne me, daj, namaži se, da te ne opeče... in vohajo po smetnjakih, znanci tujcev, tujčevi znanci, plazijo se okoli vogalov, fotografirajo razpadajoče beneške hiše, zvečer se kot prasci plazijo po trgu, kozlajo, veneče se gospodinje hlepijo za dolgimi ostrimi kurci, plačam, kolikor hočete, za čas, ki je minil, ležijo tam, v lastnem kozlanju, bivši vojaki, elitne čete, tolsto mastni, mlaskajo z jeziki, otroci pa sedijo ob skalah in razpostavijo lupine školjk, ki jih ponujajo naprodaj za majhne denarje... reče on, pridi mali, se bova igrala, seveda otrok ne razume, ko mu stari tlači vijolično ožgani ud v usta, pizda, zakolne mali, pizda in zamahne, na kratko, silovito, da se ogromno telo zvije od bolečine, da krik postane zamolklo grgranje, da kri špricne po zidu in kaplja dol na golobje iztrebke, in sirena... prav si storil, reče orožnik, jaz bi mu lastnega kurca zatlačil v usta, svinji perverzni, nič se ne boj, a, klic, nisem bil jaz, pustite me, ne, ničesar nisem storil, niti branil se nisem, to so prividi, samo stekel sem, ta otrok nisem bil jaz, ne, ta trupla, kri in kriki, ne,... zvijem se, skrtil se bom, moram se skriti, v majhno lupino, da me nihče ne najde več, a že prihajajo, ni kam, grajski biriči, velik ogenj je tam za obzorjem, ko se vrata zapro, ni več kam, iz grajske lupine, reče brkač, ubil bom boga v vas, iz vas bom spet naredil ljudi, tepel vas bom kot vole, pozabili boste na mater in očeta, preklinjali boste tisti dan, ko ste se rodili... ti tam, kaj gledaš, pridi sem, poznam jaz take, večne begavce, samo, jaz ti bom ustrojil kožo, zobe ti zbijem v rit, kri boš scal, pridi... in ko roka težko udari ob ustnice, ki počijo, melješ razsute zobe, pljuneš ven, sluz, veš, vseeno bom zbežal, bom, rečeš, ko pade znova... Skeleč ugriz v lice ga prebudi. Z roko podi stran podgano in po vseh štirih se plazi majhni po temačnem rovu. Nezaveden tek ga je pripeljal sem, zdaj pa sledi svetlobni točki. Ne preda se paniki, plazi se, dokler ga ne premaga utrujenost, da zapre oči.

... stal je tam in napeto pričakoval, pisane neonske luči so enakomerno utripale v noč, samota je žgala pod kožo, niti opazil ni, ko je stopil k njemu in mu zagrozil z nožem, ne, pusti me, nočem se boriti, niti braniti, ti reva, ti pezde, prej pa si lahko, prej, ko se nagne in udari, topo, v trebuh, hlad, ki zažari, ko se rezilo obrne in ne more več iz kletke mesa, se prime za trebuh in jeclja, zakaj, zakaj, za-kaj, sesede se počasi, pade na bok, pobrca in belo gleda, ko zatuli sirena, in bela mačka moli ognjeni jezik iz ust, hva-la, hva-la, izdavi in skoči v meglo, sam... da, kaj je pajek, pozna te iz vseh svojih življenj, koliko je bilo teles, ki so omahnila, s kavljji so jih vlečili v jamo, gnitje in razkroj, vonj smrti, nenehno prisotne, zmagujoče, bele plesalke, to noč, nešteto izštetih noči, ko ste stekli, v veri, da se tam zadaj skriva neka čudežna odrešitev, ko je roka napela tetivo, ko je pogled čakal v zasedi, ko se je beli jelen za hip izmaknil in ga je le oplazilo po nežni svili vratu, ko se je tujka v postelji melanholično nasmehnila, rekla, veš, fuk

je samo težko fizično delo, ne, bi ji zamašil usta, ti samo tako jemlješ, kaj pa ti, odgovori mi, in spi, in je ni, roke pa same potujejo k njenemu vratu, oklenejo se je, stiskajo ta krhki vrat, pa se razprejo lažnive ustnice, da izstopijo žile na sencih, kaj praviš, prasica, povej, kaj si mi rekla, mogoče nisem dobro slišal, videl sem te tam, na plaži, med zasledovalci, kaj bi rada, ogledalo je razbito, da te stisnem, še malo, čisto malo, pomodrelost, vidiš, veke, vidiš, kako se oži nebo, kako malo še mine, ko zahrešči in kost počí, glava lutke omahne, luči na odru ugasnejo, predstava je končana . . . ona pa se samo obrne, izplazi dolg koničast jezik in te polizne scela, tako toplo, da ji vračaš, da ji prekoplješ vsak kos zemljevida kože, med mahovjem se ustaviš in povzpneš na mali vijolični grič, da ladja zdrsne z obale v morje, s pernato lahkoto, pljuske, vlaga, topla usta, bodi pozoren in nežen, šepne, moj bodi, pazi na mojo muco, o ti pizda, ko pade, para, ko se skrči in blazno zakriči, nor si, nor si, še ubil me boš, ubil, ja, kurba, ja, ubil te bom, nikdar več se mi ne bo zgodilo, da zamižim in te vidim pred seboj, kaj pa ti veš, kaj, kot tista pajkova si, samo loviš, lovača, stokaš in se cediš, in nekoč, mi je rekla neka ženska, oj, fuk je samo fizično delo, ti pa niti to, blef na blef, pojdi, jutro je, zaplavaj v morju, voda je še vedno prijetno osvežujoča, potem pa postane pretopla, segreta, kot ta najin odnos, pojdi, dokler je še jutro, ko bo pripeka največja, bo slovo težje, bleja . . . samo, da sestavim nekaj ur, potem obrnem list, ustavim konje, vse bo v redu, zdaj je samo še treba prebiti se ven na plano, pod raznobarvne luči, ki migotajo, treba je stopiti v prazen prostor, da, on čaka tam, zmeraj čaka, skrit v temo, z bodalom v roki, pripravljen na skok, in nima mu smisla reči, da se ne boš boril, že zamahne, kliče, ko zadene hlad v trebuh, ne boli, ko se žareče razlije . . .

. . . tečeš po stopinjah dvojnika, vidiš jih zadaj, kako se skrivajo in izginjajo v temi, kako se znova pojavijo dvojniki zasledovalcev, ko ti topa bolečina ne preneha kljuvati, kot da nebo pada vse niže in te stiska k tlom, kot da čuti sapo prvega, ki te je dohitel, čisto blizu, s skrajnim naporom se umakneš udarcu, stečeš na vso moč, a veš, da je zaman, da te ujamejo drugi, da rezilo preseka mehko tkivo, začuden, na mlako krvi v dlaneh, stojiš in se mukoma trudiš, da se ne bi oziral, padeš, pokošen, on nad teboj, krohot in klic, udarja, udarja . . . vem, rekla si, ponarejeno je, najraje bi me vzela in zibala v naročju kot otroka, veš, yčasih besede ubijajo, da, kaj bi rada, da se skupaj prebija do pokrajine, to ni mogoče, jih vidiš, steci, zbeži, kaj čakaš, ne, pusti me, prosim, pusti me samega, nož je v tvojih rokah, samo hrbet obrnem in, ne . . .

Mrzle kaplje dežja ga prebudijo. Pred vse močnejšim nalivom si najde zavetje pod kamnito škarpno. Z enim pogledom zajame pusto in golo pokrajino. Tesnoba ga prisili, da zatuli, dolgo, zamolklo, volčje.

II.

POKRAJINA

Gosti kosmi megle se zgrinjajo v kopice. Droben dež pada, na nebu kroži skobec. Pokrajina je odeta v mokro sivino, njive so puste, podrte

ograde so popustile pred ujмами nalivov. Po zapuščeni pokrajini zeva gluha tišina. Zatisnil je ušesa in počepnil. Barnistre, robidovje, požgana trava in gole veje dreves so kot roke molele iz megle.

Ob razmetanih kamnih je ležala lisičja lobanja. Nikjer prehojene poti. V ozadju morje, kot nejasna gmota. Zvijala ga je lakota. Zvečil je kislo travo, dremav in omotičen.

Veje so škripale pod težo. Odmev galopa konjenika ga je predramil.

Izstreljena puščica se je zarila v rdečo prst.

Izbruhnili je zeleno žolto tekočino in se opotekel, padel. Prsti so orali in grabili za gradami zemlje.

Iz megle so se izluščili prividi karavane. Nenaden mrak je pokrtil pokrajino. Režeč krohot se je v valovih prebijal do njega. Kopje bi mu skoraj razparalo lice.

Vstal je, dokončno prebujen in zakričal: Tu ste, kurbini sinovi, tu, ubijte me, pokončajte, dosti je te igre, ne zdržim več, ne morem!

Na kamnu je bil svež madež krvi. Preletela ga je jata vranov. Kulise pokrajine so tuje zevale v tančico mraka.

Samodejno je stopal naprej in napenjal oči, če bi kje videl dim. Vas, bi zavpil, ko je zagledal kamnite zidove hiše brez streh. V sencih je udarjalo, prešinilo ga je, da se do zapuščenih hiš ne da prebiti, ker so napol potopljene v vodi.

Bilo je, kot da hiše plavajo po morju. Hlad je udaril z ostrino, rosenje ni prenehalo, sunki burje so ga bili v obraz.

Suhljad, ki jo je nabrał, je bila vlažna, komaj po vztrajnih poskusih mu je uspelo zakuriti ogenj. Veje so treskoma pokale v zubljih, ki so šklepetali z zobmi.

Zavlekel se je pod škarpo in skušal zaspati. V polsnu je sanjaril o veliki dvorani, o toplem kaminu, o platnu s podobo iznakaženega otroka starikavega obraza, o hiši brez vrat, o krilatih psih, o praznem teku, o velikem križu, pod katerim je bilo izpisano:

CRUX SPES

Oddaljeno bevskanje psa ga je spremljalo v raztrgan sen.

... kačja koža je zagorela v zlatorjavi svetobi, bolečina je šinila skozi možgane, odlomil je prste roke, ki so moleli iz teme, zagrizel je ob kost, ki je pod ugrizom zahreščala, obšel ga je gnus, a je vseeno zvečil. Napihnjeno telo se je dvignilo kot balon, tekkel je... rekel je, ubij ga, dvojnik, pusti besede, samo udari, pa je bil nekdo, ki je kradel sanje, malo, kolena, obraz brez oči, ne prosi, nič drugega kot bolečina, niti čutil ne boš reza, ko ti razbijem svet, ni edini, ne boj se, ti, pasji sin, samo žolto se bo razlilo, kosi, v zamahih, nič se ne boj, nič ne govori, tuje so pokrajine in sence zmagujejo... veš, da bo prosil, ne, ne stori tega, in vendar, nekoč si bil sam zasledovalec, v enem od življenj, tam na asfaltu, kotali se, njegove oči, niti ni pomembno zakaj, tam je stal, čakal, vdano kot pes, ki je navajen na gibe, je konec, se je spraševal, je to konec, ne, prosim, ne... in tam je bila pokrajina, konjeniki so drveli za osamelci, kopita so odmevala na nebu, misli so ostale breztežne, udarec v sredino, v eksplozijo pogleda, ko usta

zazevajo, tako preprosto, sinje, zlomljeno, v maskah, vse podobe, v razbitih ogledalih, vidiš jih, kako padajo, s tistim vdanim izrazom, ki ne sporoča ničesar, ne sebi, ne svetu... dotik vrvi je večer, ne veš, kam bi se umaknil, zdaj, tam na odru, ni moč ustaviti drvečih slik, zvok pa sika, v koži levitve, polblazno se zapirajo oči, sem ga res ubil, se sprašuješ, je samo padel in se zarežal v jutro, kdo je on, ta, ki mu slediš, on, ki ti sledi, in nihajoča vrata, kdove katera, bela in gola, pojejo, brez vetra, kdaj si se prebil, da bi ponovil, kdo si in kam greš... plaziš se po skalovju, redko zelenje se skriva v megli, dež enakomerno udarja ob zrkla, dež, večni dež bega, saj, tam, tam so ljudje, v tropih, vidiš jih, kako se bližajo, eden, drugi, režeči, ko je gib obramba pred nevidnim, ko pade, tisti v nebo zarisan nasmeh, kako pade cipresa, spodsekana, v šumu grozljive tišine, ki zaveje nad pokrajino... in ni kam, samo votlina, les in ogenj, ki spregovori, z glasom noči, torej, vzdrži, zadaj so roke gore, tam na vrhu pa hiša, brez vrat, tja se prebiješ, da vzameš razpelo v roke, da si daš kito česna okoli vratu in prehod... kdo ti je predal te verige, kako strašljivo, ti podvojeni fragmenti, norec, kam si namenjen, bel in sam... v hudičevem vrtu si in vse sanje so izsanjane, resničnost pa je igra dvojnika, ki ti sledi, celo besede se podvojijo, celo jutro so ti znana, jutra, ki jih ni, samo meglica teme in dež... in nenadoma veš, kaj ti je storiti, najdeš ključ, čakaš v zasedi, samo žrtev ima tvoj obraz, gleda te, proseče, ti pa ne veš več, kdo spi in kdo bedi, kdo je bel in kdo sam, in neki glas, neznosen, glas, ki para sen, ta svinčeni ovoj, ko udarja, da je tam zadaj čudežna svetloba, ki ti pričara svetel dan brezčasa... pustite me, jaz sem tisti, ki je na potezi, naj pade glava, vem, pisma v krvi, svetilnik v temi, sidro na dnu, pekel na zemlji, a ne tu, zdaj, vedno v zamiku, v dvojnem zarisu, čaka šakal, čaka, zdaj, zdaj... Tekoče kot reka, steklene niti časa, pot je važna, ne cilj, je rekel skrivni mož, ki je bil nekoč pisar. Kakor splašene živali smo v tem svetu, zlo in nasilje sta gibalo. Stran, proč, kdo si, kaj hočeš od mene? zakriči in se zbudi, za hip in znova omahne v težak, z morami prepreden sen.

... Obstal je sredi golih kamnov in bornega zelenja. Senca sence je to življenje, reče polglasno in se samodejno odpravi proti hribu. Čemu in kje je bilo odločeno, da blodi po pokrajini, pomisli, ko zagleda opotekajočo se žensko postavo, ki nosi prek rame vrečo.

Upehana obstane pred njim in pazljivo odloži vrečo.

Se midva od nekje pozna? vpraša. Ne da bi vedel, odvrne. Toliko poti, a samo ena vodi v Gradec. Kakšen Gradec? vpraša. Kaj ne veš, tam te čakajo za pisarja. Ne vem, kako naj bi vedel. Pa veš za pot do tam. Kaj ne poslušáš, tudi sama iščem pot, rada bi pokopala svoje dete v cipresovem gaju. Zakaj ravno tam? preveč sprašuješ, tujec, še se srečava.

In gre. Zaman kriči za njo in jo sprašuje, izgine v meglici rosenja dežja.

Ne verjemi, ne bo ti uspelo, odmeva glas, kje pa je ta kraj, kje, doni.

Mraz ga stresa. Pot postane neprehodna. Ustavil se bi, pa ga žene naprej.

Za vrhom hriba se svetlika nenavadna svetloba. Žareči krog leti po nebu. Zadnji hip poklekne, ko švigne mimo.

Zabitost se stopnjuje v avtomatične gibe. Pusta pokrajina zeva v tihoti. Jata vran zleti v meglo.

Vas, zakličče, ko zagleda ruševine hiš. Steče na vso moč, zabrede v vodo do pasu. Hiše brez streh plavajo po vodi. Samo ena na griču je na suhem.

Tipa za vžigalicami. Kaj bi dal za prijeten ogenj. Kako, kdaj in zakaj sem se znašel v tej čarovniški, od boga in ljudi zapuščeni pokrajini? se polglasno sprašuje.

S težavo zakuri skromen ogenj. Premrli prsti se oprimejo šopov trave, glava kinkne.

Senca sence, ponovi.

...daj, steci, to znaš, to zmoreš, on, ti, kdo, ne boj se, ven iz sebe, v enem zamahu boš prebil dan, prazen dan, stopal boš v procesiji skupaj z drugimi, postavili boste šotore, tako, iz navade preživetja... slišal boš dvojnika, tu, pred razbitim zrcalom, čutil boš hladno kovino, ki ti para drobovje, ne glasov, ne teme, združilo se bo... iz megle stopijo sence, teža v gibih, ležiš na grajskem dvorišču, ko pride znano zaripli tolsti valpet in kriči: veš, kaj si ti, pičkin dim, družbi je vseeno, samo, nekaj ti povem, če misliš begat, če misliš težit, delat probleme, ti lahko povem, da sem imel težje probleme, so bili pravi grajski biki, pa sem jim dal vetra, tilnik sem jim zlomil, kri so scali, plesali so tako, kot sem jaz špilal, daj, zabij si to v to trdo glavo, če pa se misliš nadrkavat, ti bom razsul fasado, vem, kako je treba s takimi, treba jih je tepst po trikrat na dan, treba jih je stradat, jebat, razčefukat, me razumeš, me sploh poslušaj, saj vem, da gre na eni strani noter, na drugi ven, samo ti že najdem zdravilo, zobe ti zbijem v rit, ti mali zafukani pankrt, smet lopovska, kurbin sine... se bliža, velik, ne moreš se premakniti, blokirano, kot želva bi potegnil glavo pod varen oklep, pa še ni varovalne lupine, ko pade, ko izpljuneš kri in zdrobljene zobe, ko se plaziš po štirih in tipaš, spačen v grajskem smehu odraščanja, prisegajoč na beg in maščevanje, tako se lažiš po grajski sobani in tuliš po volčje, globoko, zamolklo, divje... vedel sem, da bodo s tabo težave, da me boš jebal, samo, ne misli več begat, in kam, a razumeš, a ti je treba vbiti v glavo, ni kam, ne, da te lahko vsak hip ujamejo in privedejo nazaj na grad, nasploh ni kam, pa kaj ti razlagam, treba bi te bilo prebičat, sprat možgane, če jih je sploh kaj na podstrešju, pri tebi bi bil dober le en recept, batine, batine in še enkrat batine, toliko, da veš, če poskušaš še naslednjič, te vržemo v čorko, mesec dni betona, to ti bo dalo mislit, ti pamž hudičev, pankrt problematičen... in vrata se odpro, zaudarja po betonski luknji, ne, ne me pustit tu, ko se vrata treskoma zapro, niti žarka svetlobe, tipaš v temi, panično, saj nekje mora biti izhod, kot že prej, ko sem se prebil na plano, govori sam s sabo, pa se ustraši odmeva, nekje mora biti izhod, tako kot nekoč, treba je vztrajati, za vsako ceno, kot nekoč prej, v prvem življenju, v vseh življenjih, treba se je prebiti do svetlobe, do kakega novega roba, ki meji na resničnost, paranoja, more in sanje, nabite z lepimi prividi, treba se je prebiti do kraja, ki si ga nekoč obiskal, se hrabri, ko se po pasje pomika po rovu, a svetlobe nikjer, tema, ritem srca... nikar ne poskušaj, ne bo ti

uspelo, zbudil se boš in spet boš na gradu, priznal si boš, da so bila vsa potovanja zgolj namišljeno slepilo, da je bilo življenje v glavi le nov beg, resničnost pa bo trda in ostri robovi jutra ti bodo zarezali v mehko misli, ki še upa, saj so ti rekli, ni moč ubežati, ni kam, ni kam, slišiš, ne, zdaj te odpeljemo nazaj, na novo točko sredobežnega kroga, ne bo ti uspelo, zaman je, to vrtenje, trud, vera, zaman . . . Zaman! krikne in se vrže v jutro. Obraz pokrajine je siv, utrujen, krpe megle so vlažne, igle kapelj dežja udarjajo ob kožo. Ko se zbudi, ga oblije čarovnija barv. Splazi se ven in ne more verjeti očem.

Pod zlatim svodom sonca se širi mavrični krog.

Tam! zakriči in steče.

III.

ZAPISKI IZ GRADCA

Pokrajina se je odprla, sonce jo je zlatilo. Na terasastih pobočjih so trte kimala preoranim njivam. Na vrhu hriba je kraljeval cipresov gaj. Modrina neba se je stapljala z zarisom morja. Eksplozija jesenskih barv je pokrajini nadela čudežno lep obraz.

Stal je tam in strmel. Je spet privid, blodnja, si je pomel oči. Ni se ozrl nazaj v meglo.

Pod hribom so bili stisnjeni kažuni. Zamahi nevidnega malarja so čarali mehko pogleda. Telo je zgubilo težo, misli so postale lahke, dih globok in umirjen.

To mora biti Gradec, je glasno izgovoril. Morda je bilo prvič, da se ni ustrašil lastnega glasu.

In kraji so mu bili znani, poznal je vsako nadrobnost zemljevida te temne, čarovniške dežele.

Stopal je pokončno in z enakomernim korakom. Nekaj vaščanov je stalo na njivah in sadilo zimski česen, drugi so pobirali slive. Njihovo gibanje je bilo zlito z naravo. Ženske v črnini so si dale opravka na dvoriščih, možje so prvič pretakali vino.

In ljudje so mu bili znani, poznal je večino zgaranih obrazov, zaprtih, a kljub temu toplih.

Stopil je do svoje zemlje, bila je intuicija, v sebi je čutil, da je tam njegova zemlja, hiša, ki jo je sam zgradil. Imelo ga je, da bi pokleknil na travo in se prekrizal.

Iz dimnika se je kadilo, vrata so bila odprta.

V kotu velike sobe je visela kita česna, na drugi steni leseno razpelo. Na mizi so bili razmetani listi.

Sédel je na prag in si zvil cigareto. Sosed z zgornje parcele mu je mahal. Odzdravil je, ne da bi bil vstal.

V kleti je natočil polič belega. Poln okus mu je dobro del. Zrcalo je razbil pred časom in ga vrgel proč.

Dolgo je sedel na prijetnem, poznojesenskem soncu, pil vino in kadil. Misлил je na nič.

Tako, samo je prihajalo.

Nato je vstal in odprl staro, leseno skrinjo.

Odpihnil je prah s pergamentnih listov, razvezal vrvico in sedel za okroglo hrastovo mizo.

Razvil je prvi list in pomočil pero v črnilo.

Nekdo zunaj je trdo potrkal, vztrajno, večkrat.

A vrata so bila trdno zapahnjena.

Streli. Sosed pobija klateške mačke. Naslednje jutro se bo prismejal, hej, imam nekaj sadik fragule odveč, če misliš saditi. Gledaš ga, marsovca. Poleti sem ga videla, ko je okopaval paradižnik, je rekla Ivona, lula mu je bingljala do kolen. Samo dva bečerina spijem, reče Franc in hiti po njivah. Zakaj pa se venomer smeješ? Zakaj bi pa bil žalosten, vrne. Šele zdaj so ga našli, več mesecev je razpadal, gori pod hribom, med oljkami. Koga? Tonija, tistega, ki so ga iskali več mesecev. Ta imena, nikoli si jih ne bom zapomnil. Samo glava je visela v zanki, ostalo so raznesle živali.

O, bog!

Bog ne bo nič pomagal, reče župan, mi bomo prva občina, ki bo podpisovala Temeljno listino. Doli pa ga nič ne serjite s črnimi gradnjami. A vi niste prišleki? Vsi mi smo prišleki. Poglej ga pevca, samo pičkari in popeva; popeva in pije. Jaz jih ne poznam dobro. Vseeno, nič nisi zamudil. Oja, veliko. Kdaj pa si se priklatil sem. Ne vem. A za glavo veš, kje jo imaš? Da je ne zgubiš kot Toni. Nikar ga ne strašite, pridi raje k meni, spijeva dvakrat dva belega. Ja, pa mu ne boš dala samo vina, počepnila boš, dva rafala od zadaj. Ti že nimaš pravice tako govoriti, zate sem dvakrat nona. Nona gor ali dol, notri ga pa še vedno rada čutiš. Mona, pokvarjena. Kot otrok se je rodil.

O hudič prekleti!

Ni prav. To, da nas tako izkoriščajo. Garam, garam kot črna živina, peljem v zadrugo, pa mi vse poberejo. Zakaj pa ne prodaš neposredno v pristanišče? Tam so sami tujci in kurbe. Poleti. Pozimi pa beštije.

Lep kažun si zgradil, cela familija bi lahko tu bivala. Res? Res. Zdaj pa natoči vina. Si kdaj pomislil, da bi imel živali. Nikoli. Preveč dela je. Je to kaj slabega? Zadnjič spet pridejo, nič ne potrkajo, kar vstopijo. – Jehove priče. Krošnjarji. Od takrat mi pošiljajo časopis. Rit si brišemo z njim.

Vojna bo, pravijo. Zmeraj tako govorijo. In če bo, greha je preveč, naj se ščisti. Kaj pa govoriš, bi rad, da teče kri?! Raja bo plačala. Na veke vekov, amen!

Nikar se ne norčuj iz božjih stvari. Saj se ne. Velikokrat te vidim na zidku ob cipresovem gaju. Pisariš. Ja, pomalem. Štorije. Rzsute štorije. Je pa lep pogled doli na soline. Ja. Hiše so bile nekoč naseljene, zdaj pa razpadajo. Ne spomnim se. Saj se ni treba. Kaj te je tako očaralo? vpraša in nalije.

Milina juter, ki nimajo ostrih robov. Ne razumem. Tudi sam ne.

V mesto te ne vleče več? Komaj da sem se odlepil. Za zmeraj? Za zmeraj, drugič.

Ti lahko govoriš, reče majhna, iznakažena deklica, jaz pa bi rad, ko

umrem, spet pognal korenine, da zrastem v drevo, da v novem življenju vidim nebo. Preklete, zdaj boš pa rekla, da bi rada s cipresami letela nad našo vasjo? Ti, grobijan, kako bi lahko razumel.

Glasovi. Ljudje. Imena.

Pa so ljudje te čase bolj srečni kot prej?

Kakšno vprašanje, postavi ga drugače.

So bili ljudje bolj srečni prej, kot so zdaj?

Pa si sploh poznal te ljudi, ali si le sanjal o njih? Ne le, da sem jih poznal, srečevali smo se, živeli skupaj. Res? Kako bi se drugače spet vrnili v ta čas? Zaradi čisto preproste izmišljije! Ne, bela noč ima resničen obraz, samo odpreti je treba oko in srce, dobro je treba prisluhniti, veliko noči se vračajo iz cipresovega gaja in tavajo med trtami, oljkami, griči. Kaj, mar ne živijo drugega življenja?

Ti lahko govoriš, reče mož, ki ves čas nosi zatemnjena očala, samo ta svetloba me ubija, moti me, bojim se je. Od kdaj? Niti sam ne vem. Je pomembno?

Glejte ga, vrnil se je s turneje, prepit kot cunj, no, klovn, koga si tokrat zabaval? Kaj, niti odzdravil ne boš, prav, samo ne hodi več k meni na vino! Zdaj se bo zaprl v svoj kažun in nekaj dni ga ne bo ven. Nato pa jovo nanovo.

Niti trenutka nam ne uspe ujeti. Velikokrat vaju vidiva, ko se vračava z njiv, kako sedite na zidku ob cipresovem gaju in nekaj zapisujete. Nama boste pokazali? Bom, čemu ne, saj zapišem le to, kar vidim. Joj, kako veliko mižimo, reče ona smeje in ga zaljubljeno gleda. Objeta odideta proti domu.

Slišiš tišino, to večno gospo, ki pleše okoli nas? To noč sem ležal s staro gospo. Ljubil sem jo. Jokala je. Čisto se je zgubila. Angel moj, mi je rekla. V soboto pa bodo spet pokopali enega socialca. Govoril bom kot vedno. Čao.

Čao.

In trkajo ponoči. Samo slišati je treba.

Za hrastovimi mizami sedijo možje. Župan, ki je bil izvoljen tretjič zapored, si suklja brke. A vi sploh veste, poudari, a vi veste, da je naši mali vasi prvi pripadla čast, da kot prva začne s podpisovanjem Temeljne listine naše dežele! To sem pa že slišal. Ti pisarski tič, ti pa lepo bodi tiho. Kaj pa ti veš, kaj je oblast?! Samota! Kar debelo gleda.

Ne more biti, odmeva v zori jutra.

Pač, odgovori, zamolklo, čas se usuje skozi usta, oči, ušesa.

Prekletstvo je znotraj, leteti se da priučiti. Da, človek, ta čudna, čudovita žival.

Krila so ostala na obali. Legende potujejo v večnost. Človeško življenje je smet, ki jo nosi čas. Čas je slap, ki se usipa in drobi s strahovito nepovratno naglico.

Kdo so ti ljudje, čemu se vrača ta paranoični občutek, da smo že govorili. Srečujemo se in nadaljujemo pogovor na enaki točki kot pred stoletji. Ta nezmožnost razmejiti čas, prostor in navsezadnje besede, ta

zasledujoča dvojnost prehodov, izostrena do bolestnosti in blaznosti sredobežnih blodnikov, se lahko ujame v kakšno mrežo.

Grad je bil in še je.

Prihod v pristanišče jesensko noč.

Mesto in tavanje po pokrajini.

Slepe oči te pokrajine.

Tam zadaj, so rekli, mnogi, tam je Gradec. Tako nemogoče je bilo, da bi bivanje zgubilo svinčeno težo.

Tam so bili zapiski, kot vse, tudi ti dvojni.

A kar je najpomembnejše, tam so bili dvojni zarisi mehkode, tam so bili ljudje, ki si jih nekoč že srečal.

Nobeden te ne bi mogel več prepričati, da nisi te pokrajine in vasi že obiskal, da nisi teh ljudi že srečal.

In to je bil grobi motiv. Morda še to, da ti je pred časi ženska, ki si jo hranil pod rubriko mama, rekla:

– Veš kaj imam? Na pokopališču lep, izbran kraj.

Kakšen naj bi bil pa to lep in izbran kraj na groblji? si jo vprašal.

– Nič, je odgovorila, sončen kraj je in voda je čisto zraven.

Kaj za boga svetega pa je pomembno, da je grob na sončnem placu, kaj bi s tem, da je voda poleg, te je preganjalo kratek čas. Na nekoliko morbidno izjavo si po kratkem času pozabil. Ona pa je hodila na mnoge pogrebe ljudi, ki jih je poznala ali pa tudi ne. Čez čas pa se je vrnilo, imeti grob na sončnem kraju in vodo poleg. Videl si takšen prostor za vasjo, ob cipresovem gaju. Ključ se je pojavil sam.

Ona se ni več bala oditi, ni se bala smrti, preprosto verjela je, da se bo vračala na sonce in po vodo. In kar je morda najpomembnejše, sprijaznila se je z minevanjem, srečala se je s smrtjo iz oči v oči, pa naj se to naše življenje konča z mnogimi novimi rojstvi ali pa z ravno črto in ničem. Pomembno je biti pripravljen.

In potem je rekel nekdo drug:

– Ne morem si predstavljati, da sta lahko človeška smrt in smrt amebe izenačeni.

To, prekleta teža breztežne misli, si dodal in nato sta pila.

– Pripoveduj mi, je rekel, si srečen tam doli.

– Srečen, ne vem, sem odvrnil, pripravljam se.

In o čem bi lahko pripovedoval, vsega je preveč, izročila, zgodba, pa premalo barve glasov, glasnosti in tihote barv, prisluškovanja sencam, begom v noči. Ko bi se magija združila s čudežnim, bi bilo kot na dlani, brez izmišljij bi zaživela.

Bi pripovedoval o revščini, o polenti, zabeljeni z olivnim oljem, o luku in o upravitelju fare Petru Benedettiju, ki je našel Atilov zaklad, o tem, kako so se nekoč topli za gozdove, o napisu FORTIS, ki je izpisan na oljenkah, ki so se ohranile iz pamtiveka, o tem, kako je Atila uničil Staro vas, Čedlje, Kačler, o kosmatem možu, ki je stražil med razvalinami, o iskalcih zakladov, ki so našli ploščo z napisom: Beato quel che me ribalterà!, pa so ploščo obrnili in prebrali: Adesso stago meio!, naj pripove-

dujem o strahu pred volkodlakom, ki je ugrabljaj mlado in staro, o veri v moč dima poljskega cvetja, o čarni moči bajalice, o godcih, opasilih, kako so delali dišpete, o kresnih procesijah, o sušah, povodnjih in kosi kuge, o tem, kako so za umrle prižigali lumine, o veselju ob torkljah, ko so pobirali in stiskali olive, o krščenjih, svatovanjih, kako je bilo treba plačati kaparo, pripeljati koreda, o samem pirovanju, če je kdo odšel na veke, so sosedje prišli na vejo, o volitvah na škontrin, o Kamaneli, Finedi, Robuti, Delgati, o drugem zvenu jezika, o obredih in vražah, o veselju in žalosti, o rojstvih in smrtih, ne, ne, moral bi slediti dvojniku, oni prvi je sledil nekemu drugemu, prelahko bi bilo v gozdu le nabirati, pa naj bo gozd tvoj ali tuj.

Morda bodo nekoč zgodbe same potrkale na vrata noči, morda se bodo vrata še bolj zaprla, pa saj ni pomembno, kot bi rekel prvi pisar; velikih idealov ni več, ostalo je golo življenje.

Norost in otroška radost sta v tem, da poskušaš v dlani ujeti prah časa, kar tega ne počneš iz kakšnega oprijemljivega razloga, preprosto moraš zabeležiti, kot je storil on pred teboj.

Prav nič moteče ni, da srečuješ ljudi, ki si jih nekoč že srečal, veš, da bo za vse vas prišlo tisto jutro prehoda, magična vrata se bodo odprla.

Hudiček zadaj bi rad rekel: pa ni spet eden od sredobežnih begov?

Nasmehneš se. Ne, rad hodim po teh koronah, rad drobim zemljo med prsti, rad tipam drevesno skorjo, rad zakličem nebu, rad prisluhnem noči, rad se dotikam zelenja, rad orjem in sadim, rad pobiram pridelke, rad se v zimskem popoldnevu pogovarjam z ognjem, zelo rad se ozrem in pomaham dvojniku in ga vprašam:

– Hej, ni čas za eno dobro zgodbo?

Pa mi le maha nazaj in se smeje.

Smeš sporoča, prispela sva.

To je ena plat.

Druga, neizpisana pa je skrivnost gradu.

Gledam galebe, ki so zgrešili obalo, gledam ljudi, ki prihajajo.

IV.

VEČER

Življenje se ne začne z rojstvom, je rekel modri mož, življenje se ne konča s smrtjo.

Obiskal sem starega moža na hribu. S tresočo se roko je točil vino. Kradoma se je oziral v dolino na hiše, ki so plavale po morju.

Tam, je pokazal, tam so nekoč živeli ljudje.

Spomnil sem se, kako sva se pred leti menila o smrti. Ni samo strah, neopisljiv občutek je, sem mu rekel.

Zamahnil je z roko in se globoko zamislil.

Smrt, je spregovoril razločno in glasno, smrti se ni bati. Si že kdaj

preoblekel mrtveca, ko je še topel, si kdaj umil negibno, a še voljno telo človeka, ki si ga imel rad?

Vprašanje je obviselo v zraku.

Ne, sem priznal, ne vem, če znam imeti rad žive, kaj šele mrtve.

Osuplo me je gledal in rekel: Saj ni za živet, če nimaš ljudi rad; a če jih imaš rad, jih tudi sovražiš, se je posmejal.

Sladkobnost vina se je razlezla po žilah.

Tako je, kot da sem bil mogoče že tu nekoč prej.

Mogoče, je dejal.

Zdaj pa je bil onemogel starec. Nisem se mogel premagati, da ne bi bil znova vprašal: O smrti?

Vse, vse zgubi lesk, vse počasi propada, reče.

Molčiva in zreva na kodrasto morsko gladino.

Zdaj ne grem več med ljudi, niti na njive, v vinograd. Morda je to smrt.

In je spet večnost tiho.

Velikokrat v sanjah umrem, čisto tako je, kot da sem umrl, ležim v krsti, tišina udarja v belo noč, mižim, nikogar ne bo, mrtev sem, pomislím. Morda je to smrt.

Znova obmolkne.

Delam ne več, ne morem, kot dojenček sem. Družine in bližnjih sorodnikov nimam več. V rokah ni prave moči. Odprodal sem, samo kokoši so mi ostale. Morda je to smrt.

Tišino pretrga krik šoje.

Vsako jutro je podarjeno, vseeno mi je, kaj bo jutri, ne grem med ljudi več, ne bi se znašel. Nihče me ne obiskuje, moja generacija je odšla v cipresov gaj.

Morda je to smrt.

Zdaj natočim jaz. Jesensko sonce meče šibko toploto na parcele.

Ne poznam več ljudi, postali so drugačni, ne vem, če bi se znašel v mestu, a kar je najhuje, povsod se razraščata grmičevje in plevel. Domačija propada in jaz ne morem nič.

Morda je to smrt.

Ali pa, hitro nadaljuje, ko noči in noči ne spim, pa ne vem, sem bil že poklican v Gospodove vrtove, taka tišina, bela in sama.

Morda je to smrt.

– Strah te je, strah?

– In tebe?

– Mene, zarezgeta, zakaj bi bilo pa mene strah?

– Saj živiš v meni?

– Da, dokazal ti bom.

– Čemu bi ponovila z zadnjim jutrom.

– Tako je kot prve besede: tipanje v temi . . .

– Da, tipanje v temi . . .

– In zadnje; stekla sta drug proti drugemu in postala eno . . .

– Da, postala eno . . .

In odideva, vsi so že zbrani.
Zlat večer brezčasja.

Sedeli smo tam za hrastovimi mizami, nemo pripovedovali vsak svojo zgodbo. Navzven so si bile podobne, te zgodbe, a vsak med nami se je trudil pozabiti, usta so bila nema, srca osamljeni lovci.

Čakali smo, da se kdo opogumi in stopi na govorniški oder, nezaupljivo smo opazovali drug drugega, kot da ne bi že stoletja živeli v istem naročju pokrajine.

Vino v kozarcih se je bleščalo v sončni svetlobi, a šumi so bili zabrisani. Bali smo se narediti korak, odvečen gib, kot da bi z glasom in gibanjem oskrunili in umazali svečanost trenutka. Meje časa so bile zabrisane, slišati je bilo let galeba, ki je zataval precej stran od obale. Vijolična svetloba je obarvala nebo, hiše so poletele v zrak in vibracija je preplavljala obraze ljudi.

Ni bilo moči, da bi lahko izrisal, ni bilo dovolj močnih besed za barve in glasbo, ki je pela v nas.

Bilo je, kot da ni zgodbe, kot da naše zgodbe nimajo pomena, teže, kot da smo se uspeli sprijazniti, da smo le prah in v prah se vračamo.

In vendar, čas se je usipal v naša usta, zgodbe so imele različne odtenke, melodija različen zven. Bogve kdaj smo se zaprli v svoje lupine školjk, kdove kako bi nam uspelo dvigniti se na gladino sveta.

Nič ni pomagalo, niti sledi v snegu, ki je prvič v stoletjih naletaval na naše dlani, niti intuicija, ki je redko odpovedala, še manj vaja za male vojne preživetja, tam smo sedeli in vsa podobnost je bila v različnosti.

Pritavali so mnogi iz cipresovega gaja, še bolj neslišno so sedli za mize in nepremično zrli v črto, kjer se srečujeta morje in obzorje. In hiše so ostale na nebu, naša nemoč se je stopnjevala v vdanost. Čakali smo na čudež.

Vsaj eden bi moral zbrati moč in energijo, da bi spregovoril.

Zdaj gledava oba proti cipresovemu gaju. Natočim vina.

Večeri se.

Samo, da se na hitro konča, da se ne bi vlekel ko žival, reče in si obriše ustnice.

Poslovim se.

Ona stoji pred hiško in se široko smeji:

– Si jih videl ponoči?

– Koga?

– Umrle, vrnili so se.

– Ma-ne, marsovci?

– Ti se kar šali. Na eni strani je bila moja mati, na drugi ati, na sredini pa moj komaj rojeni sin.

– Ne vem, kaj naj rečem.

– Ni treba nič reči, vina natoči.

Stopim do kleti in iztočim pol pletenke.

– To je sedmi čut, meditira, da se vrnejo na moj rojstni dan. Trije

prvorojenci smo prišli na svet na enak dan. Jaz sem zadnja, in to je morda moje poslednje leto življenja, prišli so klicat k sebi, reče mirno.

– Res, ne verjamem, saj ste zdravi kot tamlade.

Besede ne zvenijo prepričljivo.

– Že sama vem, kako je. Tri ure so njihovi obrazi obstali pred hišo, dolgo so me gledali dol. Moji trije.

S težavo premaga jok.

– Samo jaz komaj verjamem, rečem.

– Ti verjemi ali pa ne, jaz vem, pribije.

Sediva na deskah in opazujeva tančico mraka, ki zagrinja pokrajino.

– Pa vas ni nič strah?

– Strah, strah, pejt se solit, samo to sprašuješ, kaj če me bit strah. Jaz sem se svojega naživela in natrpela!

– Samo vseeno, kakšno leto bi povlekli?

– Nič ne bi vlekla, če ne bom zdrava in zmogla skrbeti sama zase. Se raje sama, kot da bi mi morali streči ali pa, da bi me dali v dom. Tu sem se rodila in tu bom umrla.

– Je pomembno, da umre človek ravno na določenem kraju?

Dolgo me gleda, začudeno.

– Seveda je, tu je ostalo moje življenje, moja sled. Tu lahko spokojno zaprem oči.

Pred večerom gre.

– Hoj, če jih nocoj spet vidite, jih pozdravite v mojem imenu, zakličem.

Pa se samo smeji v temo.

Dvojniki se izlušči iz teme.

A nismo zmogli, kot da potuje življenje mimo nas, kot da ima vsak med nami dvojnika.

Hiše so ostale na nebu, toplota je premagala hlad, a naša srca so še naprej ostala nema.

Razšli smo se še večji tujci. Vrata so bila trdno zapahnjena, sobe same in zevajoče. Ob bornih ognjih smo dolge noči izštevali zgodbe naših dvojnikov.

Onkraj časa in življenj pa je ostal Gradec.

TISTO JUTRO

... tisto jutro je bilo v zlatu umito, zbudil se je poživljen in spočit, gube so pozdravile čas, ki se je iztekal, hiše brez streh so se zibale na valovih morja, v eni od njih se je poslavljal, ne da bi se bil ozrl na pokrajino, na čarovnijo, jate galebov so kričale, otrok je stal na obali, stekla sta drug proti drugemu in postala eno...